

Što je ESA? Europski sustav nacionalnih i regionalnih računa (ESA) odnosi se na harmoniziranu metodologiju koja se obavezno koristi u proizvodnji podataka o nacionalnim računima u Europskoj uniji. Posjedovati jedinstvenu metodologiju na razini Europske unije izuzetno je važno kako bi se ostvarila ujednačena, usporediva, pouzdana i osuvremenjena proizvodnja ekonomskih statistika u zemljama članicama.

Zašto mijenjamo ESA-u? Postojeći metodološki okvir za proizvodnju podataka nacionalnih računa (ESA95) koristi se već skoro 20 godina. Tijekom tih 20 godina značajno se promijenilo gospodarstvo, sa sve većom ulogom informacijskih i komunikacijskih tehnologija u proizvodnim procesima, sve većom važnošću nematerijalne imovine, proizvoda i usluga intelektualnog vlasništva, te globalizacijom gospodarskih sustava. Stoga je bilo potrebno prilagoditi i način kompiliranja makroekonomskih statistika kako bi i one odražavale te promjene. Ovo nije prvi put da se metodologija nacionalnih računa mijenja, a nije ni zadnji. ESA je prvi put usvojena 1979., a ažurirana 1995. i 2010. Njezina verzija na svjetskoj razini, SNA, postoji od 1953., a ažurirana je 1960., 1964., 1968., 1993. i 2008.

Važno je napomenuti da se ta prilagodba sustava računa ne događa samo u Europi već i u cijelom svijetu. Europska ESA 2010 u potpunosti je kompatibilna s međunarodnom metodologijom SNA 2008. koju je usvojila Statistička komisija Ujedinjenih naroda i čije je uvođenje u tijeku širom svijeta, a od početka ove godine se koristi u SAD-u, Australiji i Kanadi.

Kad će se nova ESA početi primjenjivati u statistici Europske unije? Postojeći metodološki okvir (ESA95) zamijenit će se u rujnu 2014. novim Europskim sustavom nacionalnih računa (ESA 2010). Neke su zemlje članice (Francuska) već objavile svoje nacionalne račune prema novoj metodologiji. Prvi podaci za Hrvatsku biti će objavljeni 10. rujna 2014. godine, dok će potpuni podaci za sve zemlje članice biti dostupne do kraja godine.

Koje su najvažnije promjene?

Najvažnije promjene u ESA-i 2010 jesu:

- izdaci za istraživanje i razvoj prikazivat će se kao investicije. Očekuje se da će se na taj način razina BDP-a u Europskoj uniji povećati za otprilike 2%.
- izdaci za sustave naoružanja prikazivat će se kao investicije. Očekuje se da će se na taj način razina BDP-a u Europskoj uniji povećati za otprilike 0.1%.
- detaljnije će se analizirati programi mirovinskog osiguranja. Obvezna dodatna tablica na transparentan će način prikazivati obveze svakog programa mirovinskog osiguranja, uključujući one kojima upravlja država bez obzira na izvor financiranja, kako bi se omogućila veća usporedivost između zemalja.
- ESA 2010 u svjetlu globalizacije uvodi princip promjene vlasništva u međunarodnoj razmjeni kao osnovni princip. Stoga će prema ESI 2010 i statistici platne bilance vrijednost robe koje se šalje na doradu u inozemstvo, bez promjene vlasništva, biti bilježena kao izvoz usluga dorade. Navedena metodološka promjena utjecati će na promjenu vrijednosti izvoza i uvoza roba, ali neće imati utjecaj na deficit tekućeg računa platne bilance.

Zašto mijenjate prikaz izdataka za istraživanje i razvoj? U današnjem su svijetu izdaci za istraživanje i razvoj u najmanju ruku jednako važni kao investicije u zgrade i postrojenja. Stoga se i u statistici one moraju prepoznati kao investicije.

Zašto mijenjate prikaz izdataka za sustave naoružanja? Sustavi naoružanja koji se ne koriste jednokratno, npr. brodovi, vojni zrakoplovi ili oklopna vozila, godinama su na raspolaganju državi i kao materijalna imovina koriste se u "proizvodnji" usluga obrane. Stoga se oni u novoj metodologiji prikazuju kao investicija a ne kao tekući izdatak (što predstavlja odgovarajući tretman izdataka za proizvode čija je potrošnja ograničena na određeno vremensko razdoblje).

Kako će promjena na ESA 2010 utjecati na BDP? U siječnju je Eurostat predočio prvu procjenu utjecaja promjena u ESA-i 2010 na BDP. Važno je napomenuti da se ti podaci odnose samo na metodološke promjene iz ESA-e 2010., a ne i na ostale promjene koje se istovremeno uvode. Tek nakon što zemlje članice u rujnu 2014. dostave nove podatke dobivene prema ESA-i 2010 bit će moguće vidjeti ukupni utjecaj metodoloških promjena iz ESA-e 2010 i ostalih statističkih promjena.

Očekuje se da će se pomoću ESA-e 2010 prosječna razina BDP-a u Europskoj uniji povećati za oko 2½%, od čega je 2% rezultat kapitalizacije istraživanja i razvoja. Preostali dio utjecaja metodologije ovisi o raznim elementima od kojih je najvažnija kapitalizacija izdataka za vojsku koja čini +0.1%.

Utjecaj će se razlikovati po pojedinim zemljama članicama.

Za usporedbu je vrijedno napomenuti da je u razdoblju od 2010. do 2012. u Sjedinjenim državama uvođenje nove međunarodne norme doveo do povećanja razine BDP-a za 3.5%, u čemu je udio kapitalizacije istraživanja i razvoja iznosio 2.5%.

Hoće li to promijeniti povijest i izvući nas iz recesije? Nipošto. To nije način za izlazak iz recesije, budući da promjene utječu na razinu BDP-a, a ne na stope rasta između razdoblja.

Je li to tek način da dug države i stope deficita izgledaju ljepše? Ne. Da postoji takva namjera, to bi bio potpuni promašaj. Istina je da će porast razine BDP-a dovesti do odgovarajućeg smanjenja svih pokazatelja koji se računaju kao postotak BDP-a.

S druge strane, ESA 2010. utječe i na apsolutnu vrijednost duga i deficita, koji pretežno rastu u većini zemalja članica zbog promjena stavki unutar opće države. Ovisno o relativnoj veličini tih promjena i promjene BDP-a, udjeli mogu rasti, padati ili ostati na istoj razini.

Hoće li zbog toga doći do promjene iznosa koji zemlje članice uplaćuju u proračun Europske unije? Proračun Europske unije određuje se tako da se prvo odredi fiksni iznos, koji se zatim dijeli prema gospodarskoj snazi svake države članice, a ne određuje se kao postotak BDP svake državne članice. Stoga se može dogoditi da će ove promjene utjecati na iznos koji zemlja članica uplaćuje u proračun Europske unije, ali u jako maloj mjeri.

Hoće li istovremeno doći i do nekih drugih promjena? Kad u rujnu sve zemlje članice počnu primjenjivati metodologiju ESA 2010., u mnogim zemljama članicama dogodit će se istovremeno još dvije promjene.

Prvo, zemlje članice iskoristit će ovu priliku za provedbu daljnjih statističkih poboljšanja, na primjer za ažuriranje izvora podataka.

Drugo, mnoge će zemlje članice uvesti poboljšanja tako što će u BDP uvrstiti određene ilegalne djelatnosti kao dio procesa harmoniziranja metodologije širom Europske unije.

Zašto se uvrštavaju te ilegalne djelatnosti? Mora se naglasiti da to nije ništa novo, u stvari, promjene koje se uvode samo odražavaju poboljšanja metodologije. Međunarodne norme traže uvrštavanje ovih djelatnosti još od 1999.

BDP je povezan s mjerenjem svih gospodarskih aktivnosti. U obzir se moraju uzeti kako prijavljene tako i neprijavljene aktivnosti (koje uključuju i ilegalne) da bi se dobila cjelovita i točna slika vrijednosti proizvodnje/potrošnje u određenom razdoblju.

Budući da je postojala potreba za dogovorom oko normi za mjerenje ilegalnih djelatnosti, Europska komisija i zemlje članice dogovorile su zajedničke metodološke smjernice kako bi se postigla ujednačenost između svih zemalja članica. Te smjernice govore o prostituciji, proizvodnji i nedopuštenoj trgovini drogom te o krijumčarenju alkohola i cigareta. Do 22. rujna 2014. sve su zemlje članice obvezne provesti ove zahtjeve. Te metodološke smjernice nisu izravno povezane s ESA-om 2010.